

KÖZLEMÉNYEK

TMT '80.

Egy év munkája a mérlegen

A TMT a hazai és a nemzetközi szakkönyvtár- és információügy havonta megjelenő folyóirata. Alapvető szerkezeti felépítése az évek során nem sokat változott: fő vázát egyrészt önálló cikkek, másrészt külföldi szakirodalmi folyóiratok cikkeinek tömörítvényei, referátumai alkotják. A cikkeket és referátumokat alkalomszerűen beszámolók, szemlék, könyvismertetések, hírek, valamint az OMK informatikai könyv- és prospektusgyarapodásának jegyzéke egészíti ki.

Az OMKDK új feladataival és szervezeti korszerűsítésével kapcsolatosan merült fel az igény, hogy – referálási erényei megtartása mellett – a TMT az eddiginél több energiát fordítson a hazai könyvtári–információs helyzetkép bemutatására. A TMT ezért körlevelet intézett könyvtár- és információ ügyünk ismert egyéniségeihez, amelyben elsősorban cikkek írására, másodsorban pedig a „referálás alázatos műfajának” vállalására kérte fel őket. A körlevélre, bár nem volt teljesen eredménytelen, a vártnál jóval kevesebb cikk és referálási készség bejelentés érkezett. Mire lehet ebből következtetni? Elsősorban arra, hogy szakembereink többségének nyilván egyéb dolga is van, mint hogy cikket írjon a TMT-nek. Vagy lehetséges lenne az is, hogy azért nem írnak, mert hazai könyvtár és információügyünkben nem történik semmi olyan, amit érdemes lenne megírni? Nem lenne téma? Mondjuk, lehetséges, hogy Magyarországon nem folynak könyvtári–információs kutatások, amelyek eredményeit publikálni lehetne? Nincs oktatás, továbbképzés? Nem vezetnek be új, számítógépes információs szolgáltatásokat? Ezt megelőzően nem végeznek igényfelméréseket? Nem vizsgálják a rendszerek költség-hatékonyaságát?

A válasz ezekre a kérdésekre – véleményem szerint – se nem igen, se nem nem. Inkább: nemigen. Mindazonáltal, a magánbeszélgetések, a nem formális csatornák információi azt bizonyítják, hogy közérdeklődésre számítható téma bőven akadna, csak lenne, aki megírja.

A mondanivalót illetően, mint másik végletet, azt is meg kell jegyezni, hogy a kiadók, szerkesztők „szerencséjére” nem kevés szerző akad, akit a konkrétumok hiánya a legkevésbé sem zavar abban, hogy írjon. Éppen e kóros jelenséget, a haszontalan „információrobbanást”, az információs inflációt állítja pellengérré ÉKES ILDIKÓ a TMT 12. számában.

Ékes Ildikóval visszakanyarodva most már a beszámoló fő témájához, a TMT múlt évi mérlegéhez, általánosságban azt lehet mondani, hogy ha nem is dúskált a

szerkesztőség a cikkekben, ha nem is ontották produktaikat a referálók, azért – mint az a következő részletes elemzésből ki fog derülni – fő célját, a hazai problémák előtérbe helyezését és a referálási „ablaknyitás” színvonalának fenntartását – sikerült elérnie.

Cikkek

Az 1980-ban megjelent 33 cikkből 22 (66%) hazai kérdésekkel foglalkozik. Összehasonlításként: a hazai cikkek 1979-ben 38%-ot, 1978-ban pedig mindössze 18%-ot képviseltek.

Érdekes, hogy aránylag sok – hét – cikk foglalkozik az OMKDK-val. Ezekből kettőért az intézmény 1979 végén végrehajtott átszervezése „felelős” (ÁGOSTON MIHÁLY és FUTALA TIBOR cikkei az OMKDK szervezetének és feladatainak módosításáról – 2–3. sz.), kettő pedig, ROBOZ PÉTER és NAGY MIKLÓSNÉ tollából, az OMKDK külföldi mágnesszalagokra épülő, TIGIT elnevezésű szolgáltatása propaganda-akciójának eredményeit, illetve primer dokumentumbázisát vizsgálja (4. sz.).

Két további cikk szintén OMKDK szolgáltatásokat tárgyal: SZ. NAGY LAJOS az intézet kiadványainak és egyéb szolgáltatásainak megyei könyvtáraink általi beszerzését és használatát veszi szemügyre, TEVELI MIHÁLYNÉ pedig egy iparvállalati könyvtár nézőpontjából szemléli az OMKDK hagyományos témafigyelő szolgáltatást a teljesség és a pontosság vonatkozásában (11. ill. 5. sz.).

PANTÓ DÉNES az OMKDK és a MTESZ műszaki–tudományos tájékoztatással kapcsolatos feladataiból kiindulva és az együttműködés lehetőségeit vizsgálva kijelenti, hogy a jobb későn mint soha' közmondás jegyében mielőbb hozzá kellene látnunk az elmulasztott lehetőségek kihasználásához és a további lehetőségek feltárásához” (11. sz.).

Befejezve az OMKDK-s és folytatva a hazai helyzettel foglalkozó cikkek sorát, az általánostól a speciális vagy az elmélettől a gyakorlat felé haladva, kezdjük a sort BERKE BARNABÁSNÉ és CZIEGLER MÁRIA azon cikkével, amely a Magyar Könyvtárosok Egyesülete szombathelyi vándorgyűlését elemzi és amely a kiemelkedő előadások–hozzászólások alapján tárja fel szakkönyvtár- és információügyünk – enyhén szólva – nem túl rózsás helyzetét (10. sz.).

CSÜRY ISTVÁN – aki hosszan tartó betegség után, 1980. december 3-án elhunyt, és akinek a TMT 1981. januári számában egy rövid nekrológgal és egy általa készített átfogó szemle tanulmány megjelentetésével állított emléket – 1980-ban két cikket is írt lapunk

számára. Az egyikben (*Az NTMIR és hazai információs környezete*, 5. sz.) sürgeti az NTMIR és a hazai információs rendszer integrálásának teljesebbé tételét, az alrendszerek országos szerveinek fokozottabb kooperációját, a másikban pedig, mint könyvtárigazgató, a debreceni Kossuth Lajos Tudomány Egyetem könyvtárának feladataira mutat rá a 12. pártkongresszus irányelveinek fényében (2–3. sz.).

Az 1980-as évfolyamban külön kategóriát képviselnek H. ÁCS ERZSÉBET cikkei. A szakkönyvtárakon belüli információáramlás fejlesztéséről (2–3. sz.) és a műszaki könyvtárak és a vezetés kapcsolatáról (7–8. sz.) szóló írásaiban az a közös, hogy mindkettő egy elméleti modellt mutat be a címben jelölt kérdések optimális realizálására.

Önkényesen felállított általános–elméleti kategóriánkba talán még két írásmű sorolható. BAUER JÓZSEF a könyvtáros személyiségevel foglalkozva arra a megállapításra jut, hogy a könyvtári–információs technológia bármilyen mértékű fejlődése mellett is a könyvtárosi tevékenység lényege a szolgálat marad (7–8. sz.). De semmilyen racionális szolgálat, semmilyen racionális információs rendszer nem képzelhető el koordináció és kooperáció nélkül – vallja ZSIDAI JÓZSEF (6. sz.), hozzátéve, hogy miután kitértük a célokat, megjelöltük az utat, „azt kell mondani, hogy aki erre jön, az ilyen és ilyen támogatást élvez, aki nem erre tart, az magára marad”.

Következzenek most a hazai könyvtári–információs élet egyedi, konkrét problémáit vizsgáló cikkek, amelyeket gyakorlati hasznosságuk miatt a szerkesztők is, a könyvtárosok is megkülönböztetett örömmel fogadtak. UBORNYÁK LÁSZLÓ *A könyvtárak ellátása importált könyvekkel* című ismertetőjében a magyarországi könyvimport szervezetének, az importált könyvek új árképzési rendszerének és a könyvellátás könyvkiadói–bizományosi hálózatának bemutatásával siet a könyvtárosok – különösen a szerzeményezők – segítségére. Két cikk is foglalkozik a bibliográfiai leírással. Az egyikben DOMANOVSKY ÁKOS az új magyar szabványt tűzi tollhegyre (4. sz.), a másikban pedig – leszűkítve a kérdést a mikrofilmre – TREMKÓNÉ MESZLENY MÁRIA módszertani címléírás útmutatót kínál az 1982-ben életbe lépő szabványok bevezetéséig (7–8. sz.).

DÁCZER ÉVA *Újabb fejlemények a kongresszusi kiadványok körül* című tanulmányában (10. sz.), bár a konferenciaanyagok átfogó elemzésére helyezi a hangsúlyt, kitér a hazai helyzetre is, sőt javaslatot is tesz a kiadványfajta számbavételének országos szintű megvalósítására.

NAGY JÓZSEF és BRAUN TIBOR egy olyan vizsgálatról számol be, amely hazai és külföldi természettudományi folyóiratok átfutási idejének időbeli (1973–1977) alakulását elemzi (9. sz.) és amelyből kiderül, hogy a magyar Acták pozíciója külföldi társlapjaikhoz képest igen kedvezőtlen.

Hogyan lehet a műszaki rajzokat tartalmi jellemzőik szerint visszakeresni? Legcélszerűbben tezauszsz alkalmazásával – mondja UNGVÁRY RUDOLF, aki az automatizált rendszereken kívül a rajzfeldolgozás és -keresés kézi rendszerét is bemutatja (6. sz.).

A magyarországi építésügyi információs rendszerrel, ezen belül az ÉTK-val, különösen annak szolgáltatásaival ismerteti meg az olvasót TISZAI ISTVÁN (12. sz.), és az ő cikkével hazai témáink végére is értünk.

A külföld témájú cikkek száma 11. Esetükben két kategóriát célszerű elkülöníteni: a nemzetközi, illetve az országos rendszerekkel, intézményekkel foglalkozó cikkeket. Az első csoportba tartozók a környezetvédelmi információs rendszereket (11. sz.), a Nemzetközi Élelmezési Információs Szolgálatot (6. sz.), az AGRIS-t és AGRINTER-t (2–3. sz.) és az ISONET-et (7–8. sz.) bemutató írások, míg a második csoportba tartozók Csehszlovákia (12. sz.), Franciaország (10. sz.), a Mongol Népköztársaság (12. sz.), az NDK (1., 12. sz.) és az NSZK (1. sz.) információs rendszereivel, vagy egyes részrendszereivel, intézményeivel ismertetnek meg. Jó szerével egyik kategóriába sem sorolható GARA ANDOR *A mikrofilmtechnika 1980-ban* című szemléje (7–8. sz.), amely országoztól, rendszerektől függetlenül a mikrofilmtechnika legújabb eredményeire koncentrálna.

„Múltól és jövőről – jelenidőben”. Ezt a LÁZAR PÉTER-rel készített interjút (9. sz.) azért hagytam utoljára, mert megkülönböztetett pozitív fogadtatása miatt külön ki szeretném emelni. Az interjú megjelenése utáni nagyfokú érdeklődés és a sok szóbeli reflexió azt bizonyítja, hogy e riportot az átlagnál jóval többen elolvasták és nagy tetszést aratott. A siker természetesen elsősorban az interjúalany rendkívüli szakmai hírnevének és tekintélyének köszönhető, de azt hiszem, hogy itt még valami közrejátszott: a párbeszéd forma. A párbeszédnek különös varázsa, hangulata van, sokkal inkább serkenti az embert olvasásra, mint az általában szárazabb, személytelen, leíró stílus. Ki ne olvasna – például – az információs szakma jövőjéről szívesebben, ha a cikkíró válogatott közhelyek és áttekinthetetlen adathalmazok sorozata helyett a következő formában vezeti elő mondanivalóját:

„A járókelő szórakozottan néhány pénzdarabot dobott az útjába eső felfelé fordított sapkába, és már éppen tovább akart állni, amikor észrevette a járdán ülő toprongyos figura melletti feliratot: „Segíts egy szegény információs szakemberen, akinek három gyereket és egy futball-csapatot kell eltartania!” A járókelő gyanút fogott és megkérdezte:

– Mi az, hogy információs szakember? Csak nem maga is valamelyik új vallás nevé. . .

– Szó sincs róla, dehogya! – szakította félbe az ülő alak. Ebből éltem. Információs szakember voltam. . . izé. . . vagyok. Ez a szakmám.

– És az mit csinál tulajdonképpen? – érdeklődött tovább a járókelő. . . stb. stb.” [1].

Az „altera pars”

A TMT hasábjain megjelenő írásokra érkezett reflexiók számára a 9. számban új rovatot nyitottunk „Az altera pars” címmel. „Az altera pars a TMT t. olvasóközönsége, amelynek meghallgatása – a belőle ki-kilépő szakemberek reflexióinak közzététele formájában – elemi kötelességünk. . .” – vallja FUTALA TIBOR a rovat „megnyitójában” és hozzáteszi: „. . . Vajha sok számunkban kellene kitenni ezt a rovatcímet!”

Mivel e rovat még nagyon fiatal, értékelése túl korai lenne. 1980-ban csak egy reflexió jelent meg: BILLÉDI FERENCNE megjegyzései (9. sz.) HERPAY BALÁZSNÉ AGRIS-cikkére (2–3. sz.). DÁCZER ÉVA kongresszusi kiadványokat tárgyaló tanulmánya (10. sz.) sem maradt szó nélkül, de BIEGELBAUER PÁL kritikája már az 1981. 2. számban olvasható.

A magam részéről csak egy gondolatot szeretnék e mindenképpen hasznos, demokratikus rovatval kapcsolatban megjegyezni: a reflexiókat, kritikákat általában egyéni vélemények váltják ki; a semmitmondó általánosításokat, idézeteket, innen-onnan átvett adatokat hosszú oldalakon felsorakoztató cikkekre biztos, hogy senki nem fog reagálni.

Ismertetések, hírek, referátumok

Az *Ismertetések–Közlemények* címszó alatt megjelent 12 írás legnagyobb része – hét – könyvismertetés, a maradék öt közül talán a már említett ÉKES ILDIKÓ karcolat (12. sz.) és az 1980-as Műszaki Könyvnapokról szóló beszámoló (11. sz.) érdemel kiemelés.

A TMT rövid *híreinek* zöme egyrészt a külföldi szakmai folyóiratokban napvilágot látó hírek alapján készül, másrészt – NTMIR–NTMIK HÍREK címszó alatt – a szovjet Vesztnik MSZNTI alapján. E híryanagot még alkalmasszerűen az NTMIR magyar vonatkozású eseményeiről, ill. a jelentősebb hazai könyvtári–információs eseményekről szóló híradás egészíti ki.

A TMT 1980-as évfolyamában 105 referátum jelent meg, amelyek nyelvek és téma szerinti felosztása érdekelhet figyelmet. Az eredeti cikkek nyelve szerinti megoszlás a következő: angol 54, orosz 18, német 15, lengyel és cseh 7–7, francia 4.

Témák szerint a referátumok a következőképpen csoportosíthatók. A legtöbb (61) az ún. „általános” rovatban jelent meg, ahova a könyvtári, tájékoztatási tevékenységgel, könyvtárakkal, elvi–módszertani kérdésekkel foglalkozó ismertetések kerülnek. A további kategóriák a következőképpen alakultak: gépesítés 15, oktatás 12, információtudomány–informatika 6, prognosztika és hivatkozáselemzés 4–4, osztályozás 3.

Ami itt feltűnő lehet az az, hogy jóllehet a gépesítéssel foglalkozó referátumok a második helyen állnak, mindazonáltal ez a 15 tömörítvény kevés. Napjainkban, amikor az online információfeldolgozás és keresés a fejlett tőkés országokban szinte kizárólagos, de a fejlődő országokban is egyre elterjedtebb módszerré válik, a TMT-nek is többet kellene e kérdéssel foglalkoznia.

Következtetés

A Tudományos és Műszaki Tájékoztatás 1980-as mérlege alapján az alábbi következtetéseket lehet levonni:

a hazai–külföldi témájú cikkek megoszlási aránya jónak mondható;

az interjú-formájú cikkek készítésére nagyobb hangsúlyt kellene helyezni;

kevés a konkrét, gyakorlati témával foglalkozó, egyéni véleményeket is tükröző írás;

úgy cikkek, mint referátumok tekintetében nagyobb teret kellene engedni az online technikának.

E pontnál mondanivalóm végére értem, és még mielőtt e formailag durva befejezést a valamirevaló tudományos információs dolgozatok íratlan szabályainak megfelelően lekerekíteném valamilyen átfogó, jövőbe mutató, „hozzáértő”, szépen hangzó, ugyanakkor azonban teljesen értelmetlen „bölcsestéggel”, gyorsan abba is hagyom.

Novák István

[1] McMURDO, G.: 2001: Information science = New Library World, 82. évf. 967. sz. 1981. p. 4–6.

